

„Csak az olvassa versemet,
ki ismer engem és szeret,
mivel a semmiben hajóz
s hogy mi lesz, tudja, mint a jós,

mert álmaiban megjelent
emberi formában a csend
s szívében néha elidőz
a tigris meg a szelid őz.”

József Attila: (*Csak az olvassa...*)

Papp Máté 87

A TIGRIS ÉS A SZELÍD ŐZ

G. István László:

Földabrosz

A korai kötetek hermetikus szellemi hemiszférái, illetve a későbbiekben feltérképezett lírai tartományok – hogy rögtön egy oximoronnal is éljünk – immanens transzcendenciájú világteremtése után G. István László mindinkább a megformált empirikus világrend pszichés sejtelmekkel megbontott, avagy delejezett törvényszerűségei felé irányítja a figyelmet. „E formálódás ősanynaga az emberi szférából, az ember folyvást ismétlődő örömeiből és szenvedéseiből származik; az emberi tudat tartalma mindez, a költői formába öntés által megmagyarázva és megdicsőítve. A költő minden munkát elvégez a pszichológus helyett”¹ – írja Jung *Pszichológia és költészet* című értekezésében, s mintha mindez állna a *Földabrosz* című kötet ihletettségre, intuitív tudásból kibomló, egyszerre kordában tartott és zabolázhatatlan írói intenciójára, amely ez esetben termékenyen árnyalja, ellensúlyozza az érzékelhetően „poeta doctus” karakterjegyekkel bíró költőiség szövegszervezői apparátusát.

Ezzel együtt kétesélyesnek tűnik a versek olvasói (akár revelatív) hozzáférése, bár a befogadói mozzanatok korántsem korlátozzák a kortárs költői köznyelv elidegenítően konformista effektjei, de a „tanult költő” esetleges modorosságai sem. Így csak az a *körüljárhatatlanság* lehet e beszédmód elsajátításának, bensővé tételének kerékkötője, amely bizonyára az alapvetően auditív aurájú, orfikus ornamentikájú művektől való általános elszakadás szervesen szimptomáira, merev és megmeríthetetlen kollektív pszichéjére vezethető vissza. „A mű alkotásának és a mű hatásának titka a visszamerülés a »participation mystique« őállapotába [...] Ezért a nagyszerű műalkotás tárgyilagossá és személytelen, és mégis a legmélyebben érint.”² G. István László „objektív” lírájának személyes valóságvonatkozásai (az első ciklusban megszólított feleség, valamint az utolsó ciklus szavakkal körülvevett, születendő

gyermekének életközelségére gondolok elsősorban) hol organikusán, hol kevésbé természetes áttételekkel teszik lehetővé – nyilvánvalóan az úgynevezett valóság „megköltése” által, Weöres Sándorral szólva: „a képzelet szálfái közt” vándorolva – e misztikus részesedést. De vajon milyen

88 Egészről lehet (ehhez képest) szó?

A szerző ugyanis szemmel láthatólag – miközben egy-egy valóságalelem gondos körülkerítésén fáradozik – a világtágítás határfeszegető gesztusaiban érdekelt. „A költő költésében [...] mindig oly sok világtér marad szabadon, hogy abban minden dolog, minden egyes fa, hegy, ház, madárhang elveszti közömbös és megszokott voltát”³ – hangzik a Heidegger-féle *Bevezetés a metafizikába* kitétele, melyet e szövegek is alátámasztani látszanak; nevezetesen ama *visszaszületési kényszer* kapcsán, amely mindig az eredendő létmódok-létformák felé törekszik, hogy egyfajta visszalényegülésben adjon hírt az átváltozás inverz folyamatairól; végső soron arról az őszállapothoz közelítő emberi adottságról (*egyálltőhelyben is köröskörül lenni*), amelyhez – a kötetkompozíció kiemelt motívumaként megjelenő – *szertartás* képzetköreit köthetjük. A költő egyik nemrégiben adott interjúja is tanulságul szolgál ehhez az autochton („keletkezési helyén maradt”) jellegű, aleatorikus időszemléletű (és térképzésű) alkotói attitűdhez. „A hang megnevez, megszólít, és elszólít az életemből.” – mondja G. István egyfajta elévülhetetlen erőterű, önműködő „szövegenergiára” hivatkozva, a verseskönyv szerkezetét strukturáló „centripetális sorstömböket” emlegetve.⁴

S hogy e tömböket mi fogja össze az írás stilisztikai közegellenállása, azaz a „papírra vetés” absztraháló, így óhatatlanul distanciát, legalábbis jótékony dialektikát képező világ- vagy valóságformálása közepette? Ehhez a talán kulcsfontosságú kérdéshez többek közt a *Horogmondát* című vers következő részlete adhat némi támpontot: „»Figyelme, mint a parti fűz földet / súroló liánja, ellepi, beborítja / a teret, amibe született«, horogmondát / ez is, álomból való, felsérti / a délelőtt kérgét, utána sokáig / vakarod, mint egy rossz heget, mert / hogy is? jobb lenne, ha nem figyelne? de hát / ki és mit? egyáltalán nem tudni, kiből támadhat / figyelem.” Miféle figyelem artikulálódik itt? Egy – ebben a kontextusban is – enigmatikus idézzettel kerüljük meg első körben a feleletet: „...ha van Isten, nem lát, ha nincs is, csak Ő néz.” (*Bujdosódal*) És hogy még egy kis Weöres-esszenciával bolondítsuk meg (a jobb híján gondolatmenetnek is nevezhető) tapogatózást: „Madárka sír, madárka örül, / míg piros gerendái közül / néz a hatalmas – // Küldd néki töretlen álmodat, / míg magad vagy a vadász meg a vad, / s nem szűnhet kerge futásod. / Győznöd se lehet, veszned se szabad: / a hályogos sűrűség alatt / vermed hasztalan ásod.” (Weöres Sándor: *Harmadik szimfónia*) A *Föld-abrosz* termékeny homályba burkolózó szövegtestei mintha eme töretlen álomból feslenének, buknának föl (vö. „Ugyanabból az anyagból vagyunk

gyúrva, mint az álmaink...” Shakespeare: *A vihar*) a fogva tartott anyag merdebe terelt – hol (személyesen) elhelyezett parcellákkal, hol a formálódás (kollektív) flow-jára, belső lüktetésére bízott – kiáradásaként...

„A versek energiámagjának sérülhetetlenségét a költő tökéletes kitárulkozása teremti meg. Az, ha a látszatokat lefosztja énjéről és létének összes bizonyosságát: ösztöneinek, érzelmeinek, gondolatainak teljességét odaadja a szavaknak”⁵ – vallja Bari Károly. G. István László ebbéli igyekezete szinte tapintható mind az életmű eddigi darabjaiban, mind a vonatkozó versekben, ugyanakkor mindvégig jelen van egy bizonytalan regiszter is a lírai beszélő részéről: „...mintha ministrálnék, de nem tudom, mihez.” (*Olaj a vízen*) Vagyis a részelemeken túli („sorok közötti”) valóságban, mint valamiféle egybelátó/egybelátott transzcendenciában való „misztikus részesedés” forrása rejtve marad, ismertetőjegyei legalábbis alig fellelhetőek. (Az oly sokszor szemünkbe ötlő, egyébként Pilinszky késői korszakának hangsúlyos motívuma, a *monstrancia* is kongó szóedényként épül be a versvilágba, a telített szimbolikus-szakrális nyelvi hordozó helyett.) Ahogy a léptenyomon feltűnő, majd ellebegő állati jelenlét (helyenként az antropomorfizált bestialitás különböző alakváltozataiban) is majd minden esetben nyomtalan marad. *A bujkáló farkas*, valamint a *körüljárhatatlan illatú őz* – e két jelenés illeszkedik talán a legjobban a valaha legáttetszőbben megragadott irodalmi állatalakzatok körvonalaiahoz (lásd Rilke párducát vagy Blake tigrisét).

Csak az olvassa e verseket tehát, aki elidőzhet mindezek felett, s aki személytelen szeretettel is képes a tekintetét – az öntudat árjából felbukva – elemelni. Hiszen a némileg körülményes művességgel felgöngyöltett, majd az olvasó elé terített ráncosodó-kisimuló föld-abrosz kötőszöve az *életnyi időt elmosó szerelem, az egy életre vendégként beköltöző gyermek, vele együtt a rettentő szimmetriájú tigris, az erdőtlensége idején megpihenő őz, végül pedig az emberformájú csend lesz. Mit tehetsz? „...vedd / szavad, meg ne törjed, csak / egyszer. Ez a kenyered.”* (*Ez a kenyered*) – ez a szertartás. *A hang* egyszer csak megszólít, megnevez majd. Mint egy álomból, mintha álomba. Visszahív az életbe. (*Magvető, Bp., 2019*)

¹ Carl Gustav JUNG, *A szellem jelensége a művészetben és a tudományban*, Bp., Scolar, 2003, 86.

² *Uo.*, 101.

³ Martin HEIDEGGER, *Bevezetés a metafizikába*, ford. VAJDA Mihály, Bp., Matúra Bölcelet – Ikon, 14.

⁴ G. István László: *Mostantól én vagyok az Apa*. Az interjút készítette FEHÉR Enikő. Litera.hu, 2019. május 20. <https://litera.hu/magazin/intervju/g-istvan-laszlo-el-kell-fogadni-hogy-vegervenye-sen-az-enlett-az-apa.html>

⁵ BARI Károly, *A mozdulatlanság örökbefogadása*, Bp., Kalligram, 2019, 247.